

WAT KOST WATER EIGENLIJK?

EN BLIJFT
HET ZO
GOEDKOOPT?

Een gemiddeld Nederlands gezin betaalt ruim 800 euro per jaar aan water. De lokale verschillen in waterlasten zijn groot, maar *overall* slagen de waterbeheerders en drinkwaterbedrijven erin om de kostenstijgingen beperkt te houden. De klimaatverandering maakt het waterbeheer echter weer duurder. Tijd om mensen die meer kosten veroorzaken, meer te laten betalen?

Tekst Dorine van Kesteren | Beeld iStockphoto

De waterrekening komt voor Nederlandse burgers en bedrijven van meerdere kanten. Ze betalen de gemeente voor de afvoer van afval- en regenwater via de riolering, het drinkwaterbedrijf voor schoon en veilig kraanwater en het waterschap voor de rioolwaterzuivering, voldoende en schoon oppervlaktewater en de bescherming tegen hoog water. Daarnaast betalen ze belasting aan de provincie en het Rijk voor de watertaken van deze overheden.

Dit systeem is voor alle Nederlanders hetzelfde, maar de exacte lastendruk hangt af van de plaats waar zij wonen. Zo verschilt de hoogte van de waterschapsheffingen sterk per gebied. “Het kost het ene waterschap meer inspanning om het gebied droog te houden dan het andere. In Friesland draaien de gemalen bij wijze van spreken 24/7, in het hoger gelegen oosten en zuiden van ons land stroomt het water bijna vanzelf weg”, zegt Wijnand Dekking van de Unie van Waterschappen (UvW). “Verder is bijvoorbeeld de bouw van zuiveringsinstallaties en de aanleg van leidingen in slappe veengrond kostbaarder dan in zandgrond.”

De prijs van het drinkwater varieert eveneens. Dat komt onder meer doordat het kostbaarder is om rivierwater te zuiveren dan grondwater. Overal in Nederland geldt wel het uitgangspunt dat de prijs kostendekkend moet zijn, aldus Hendrik Jan IJsinga van Vewin, de vereniging van drinkwaterbedrijven. “Omdat schoon drinkwater een eerste levensbehoefte is, zien de drinkwaterbedrijven het als hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om tegen kostprijs te werken. Dat is mogelijk dankzij permanente innovatie, bijvoorbeeld van zuiveringstechnieken.”

Ook de hoogte van de rioolheffing verschilt per gemeente. Het ene riool is beter van kwaliteit dan het andere, waardoor er minder onderhoud nodig is. In gebieden met een slappe bodem komen verzakkingen, rioolbreuken en lekkages vaker voor. Sommige gemeenten rekenen een deel van de beheerkosten via de rioolheffing door aan hun inwoners; andere betalen dit uit de algemene middelen.

“De aanleg van de riolering wordt vaak betaald uit de grondopbrengst”, zegt Rob Hermans van Stichting RIONED. “Daarna moeten renovatie en vervanging op een andere manier worden bekostigd. 70 tot 75 procent van de gemeenten doet dit met geleend geld en betaalt de rente en aflossing uit de rioolheffing. De overige gemeenten financieren dit met een voorziening >

KOSTEN PER ORGANISATIE

De totale kosten van het waterbeheer kwamen in 2015 uit op 7,05 miljard euro. Hiervan komt circa 2,9 miljard euro voor rekening van de waterschappen.

De gemeenten besteedden ruim 1,4 euro aan water, de drinkwaterbedrijven bijna 1,4 miljard, het ministerie van Infrastructuur en Milieu bijna 1,2 miljard en de provincies circa 106 miljoen euro. De bedragen over 2016 worden in mei 2017 gepubliceerd.

Bron: De staat van ons water, ministerie van Infrastructuur en Milieu.

WAT BETAALT EEN GEZIN MET KOOPWONING?

Een gezin met één kind en een koopwoning betaalde in 2015 gemiddeld 320 euro aan het waterschap (152 euro watersysteem en wegen; 168 euro zuiveringsheffing), 189 euro rioolheffing aan de gemeente, 224 euro aan het drinkwaterbedrijf (waarvan 58 euro rijksbelasting op drinkwater) en 76 euro aan het Rijk en de provincie. Totaal: 809 euro per jaar. In 2014 was dit nog 831 euro. De bedragen over 2016 worden in mei 2017 gepubliceerd.

Bron: De staat van ons water, ministerie van Infrastructuur en Milieu.

van uit de rioolheffing gespaard geld of van de lopende inkomsten uit de heffing”, licht Rob Hermans van Stichting RIONED toe.

De lokale en regionale verschillen zijn volgens Corine Hoeben van onderzoeksinstituut COELO goed verklaarbaar, omdat ze voortkomen uit omstandigheden waar gemeenten, drinkwaterbedrijven en waterschappen nagenoeg geen invloed op kunnen uitoefenen. Gemeenten worden wel gecompenseerd voor de kwaliteit van de bodem en de extra kosten die daaruit voortkomen, aldus Hoeben. “De rioolheffing is voor gemeenten niet de enige inkomstenbron voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Ze krijgen ook een uitkering uit het Gemeentefonds, en de inkomsten hieruit zijn vaak hoger dan die uit belastingen en heffingen. Bij de verdeling van deze gelden wordt onder meer rekening gehouden met de bodemgesteldheid, vanuit de gedachte dat iedere gemeente hetzelfde voorzieningsniveau moet kunnen leveren.”

DOELMATIGHEIDSWINST

De totale kosten van het Nederlandse waterbeheer kwamen in 2015 uit op ruim 7 miljard euro (zie kader *Kosten per organisatie*). In het Bestuursakkoord Water van 2011 is afgesproken om de kostenstijgingen de komende jaren te beperken. Waterbeheerders en drinkwaterbedrijven willen tot 2020 een doelmatigheidswinst halen van 750 miljoen euro ten opzichte van 2010. Dekking: “Voor de waterschappen betekent dit dat de opbrengst van hun belastingen tot 2020 niet meer zou moeten stijgen dan gemiddeld 2,5 procent per jaar plus de inflatie. Tot nu toe halen zij dat, onder andere door interne efficiencycyclen en een betere samenwerking in de afvalwaterketen: waterschappen en gemeenten stemmen hun plannen, beheer, onderhoud en investeringen op elkaar af.”

De besparingen zijn ook te danken aan een andere investeringsstrategie. Waar voorheen investeringen ‘automatisch’ plaatsvonden als het geld er was, staat nu het maatschappelijke doel centraal. Hermans: “Valt hetzelfde doel misschien te halen met een kleinere investering? Dient de voorgeschreven investering misschien niet zo’n belangrijk doel? Geen dogmatische toepassing van generieke normen, maar lokaal maatwerk en een pragmatische, integrale benadering. Dat is nieuw voor de waterwereld.”

KLIMAATVERANDERING

Besparingen of niet, verwacht wordt dat de kosten van het waterbeheer door de klimaatverandering zullen toenemen. De algemene opvatting is dat de stedelijke én landelijke gebieden op dit moment onvoldoende zijn toegerust om de bijbehorende grote hoeveelheden neerslag af te voeren en op te vangen. Denk bijvoorbeeld aan de overstromingen na de hagel- en regenbuien in mei en juni afgelopen jaar in Noord-Brabant en Limburg – waarna de drie waterschappen in de regio schadeclaims van de getroffen agrariërs ontvingen. Naast heftige regenbuien zijn er steeds langere periodes van droogte. Voor beide weertypen moeten maatregelen worden getroffen – en dat kost geld.

“De waterschappen moeten de komende jaren fors investeren in een watersysteem dat de weersextremen van nu aan kan”, zegt Dekking. Hermans: “Ook gemeenten komen voor grote investeringen te staan. Tal van maatregelen zijn denkbaar: ondergrondse opslag van overtollig regenwater in het rioolsysteem, afkoppeling van de hemelwaterafvoer van het riool, herinrichting van de binnenstad – meer groen, pleinen die water kunnen bergen – klimaatbestendige woonwijken, waterdoorlatende bestrating...”

IJsinga: “De drinkwaterbedrijven investeren nu al – binnen het huidige kostenniveau – in het omgaan met verzilting en fluctuaties in de wateraanvoer. Bijvoorbeeld in buffers om waterreservoirs aan te leggen, voor als de wateraanvoer uit de rivieren in droge tijden afneemt.”

KOSTENVEROORZAKER BETAALT

Met deze omvangrijke opgave in het achterhoofd denkt de sector na over de toekomstbestendigheid van de financiering van het Nederlandse waterbeheer. De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) pleitte al in 2014 voor een striktere toepassing van het principe ‘de kostenveroorzaker/vervuiler betaalt’, zowel voor burgers als bedrijven. Vewin is daar groot voorstander van. “Medicijnresten en gewasbeschermingsmiddelen vervuilen het grond- en oppervlaktewater. Dit veroorzaakt kosten, die de drinkwaterbedrijven en hun afnemers voor hun rekening moeten nemen. Het zou goed zijn om de veroorzakers – de landbouw en de producenten van geneesmiddelen en gewasbeschermingsmiddelen – hiervoor medeverantwoordelijk te maken. Of om in ieder geval te investeren in minder schadelijke medicijnen en bestrijdingsmiddelen.”

EINDE AAN DE PRECARIOBELASTING?

Als je pech hebt, woon je in een gemeente die precariobelasting heft op de waternetwerken van de drinkwaterbedrijven.

In 2016 inden 59 van de 390 gemeenten op deze manier circa 27,5 miljoen euro van de drinkwaterbedrijven, die deze extra kosten doorberekenen aan hun klanten. De ondergrondse precario is deze bedrijven al jaren een doorn in het oog. Zij zien de heffing als een melkkoe voor de gemeenten en een onzichtbare belasting, waar geen duidelijke tegenprestatie tegenover staat.

De nutsbedrijven (stroom- en gasleveranciers zitten in hetzelfde schuitje) zijn niet de enigen daar daar zo over denken: minister Plasterk van Binnenlandse Zaken heeft eind juni een wetsvoorstel ingediend om de precariobelasting voor nutsnetwerken in 2017 af te schaffen. Plasterk vindt het een ondemocratische heffing, onduidelijk verstoppt op de drinkwater- en energienota. Bovendien vindt hij het niet goed dat mensen die in een gemeente wonen die geen precario heft, toch meebetalen, omdat de nutsbedrijven de kosten doorgaans omslaan over ál hun afnemers.

Plasterk kiest wel voor een overgangstermijn van tien jaar, wat ertoe leidt dat een flink aantal gemeenten nu op een stel en sprong de precario invoeren – voordat het niet meer mag. De Tweede Kamer vergadert deze maand over het wetsvoorstel (zie ook het artikel ‘Wat wil de watersector van een nieuw kabinet’ op pagina 4).

‘Regionale en lokale verschillen zijn verklaarbaar; ze zijn het gevolg van omstandigheden waarop gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven geen invloed hebben’

Dekking (UvW): “De waterschapsbelastingen bestaan uit twee hoofdbestanddelen: de zuiveringsheffing (voor de zuivering van afvalwater) en de watersysteemheffing (voor veiligheid en het beheer van het watersysteem). De zuiveringsheffing bevat voor bedrijven al een economische prikkel: hoe vervuilerd en hoe meer afvalwater, hoe meer belasting ze betalen. Wij onderzoeken momenteel of het mogelijk is om ook in de systeemheffing de rekening meer te laten betalen door de profijthebber. Een extra opslag bijvoorbeeld voor de bewoners van gebieden waar het meer inspanning kost om ze droog te houden. Of voor industrieën die een bepaalde hoeveelheid zoetwater nodig hebben in hun bedrijfsproces.”

FINETUNEN

Ook gemeenten experimenteren met het *finetunen* van de rioolheffing. Sommige gemeenten kennen niet alleen een vast tarief voor pandeigenaren, maar ook een gebruikersdeel dat is gekoppeld aan het waterverbruik. De gemeente Amsterdam bijvoorbeeld heeft dit met ingang van 2017 ingevoerd. Andere gemeenten nemen de WOZ-waarde of het aantal vierkante meters van de woning of het bedrijfspand als vertrekpunt, met het idee: hoe groter het object, hoe meer afval- en regenwater er wordt afgevoerd in de riolering.

Het blijft echter lastig om het verbruik te vertalen in kosten, stelt Hermans (Rioned). “De hoeveelheid afval- en hemelwater die een rioolsysteem moet verwerken, heeft bijna geen invloed op het vereiste onderhoud of het moment van vervanging.” Plus: hoe verfijnder het systeem, hoe hoger de administratieve lasten.

Hoeben (COELO): “Het is veel goedkoper om iedereen hetzelfde bedrag in rekening te brengen. Dat is dus een keuze.” |